

15.12.22р. 04гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Розвиток національного театру і драматургії 1920-1930 рр. Микола Куліш. Основне про життєвий і творчий шлях митця. Мотиви та проблеми у п'єсах. Сатирична комедія « Мина Мазайло»

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

Теоретичний блок

Сьогодні ми пройдемо стежками життя і творчості Миколи Гуровича Куліша, поглибимо вивчений матеріал про розвиток української драматургії й театру; ознайомимося з основними тенденціями української драматургії 1920-1930 років; визначимо велич і трагедію життя і творчості письменника-драматурга; новаторську суть театру Леся Курбаса та драматургії Миколи Куліша. Переглядаючи слайдові презентація складіть опорний конспект і схему життя та творчості М.Куліша.

1. Розвиток національного театру в 1920-1930-х роках.

У 20-ті роки в Україні діяли професійні театри, які, попри високу майстерність режисерів і акторів, по-різному бачили своє завдання в мистецтві. Перший, який очолив Гнат Юра, обрав психолого-побутовий напрям. Інший обстоював експериментальні вистави, поставлені Лесем Курбасом, прихильником експресіоністичного театру. Витоки обох театрів - Галичина, саме звідти була більшість членів колективів.

У 1920 р. театру, очолюваному Гнатом Юрою, було присвоєне ім'я Івана Франка. Спочатку театр функціонував у Вінниці, згодом - у Харкові, а потім у Києві. Коли столицю перенесли до Києва, театр ім. І.Франка став провідним українським театром. Хоча Г.Юра побував у складі Молодого театру Л.Курбаса, це не вплинуло на творчу манеру режисера.

Взірцем для нього став реалізм Московського художнього театру, який відтворював зрозумілі картини реального життя і не вимагав розгадування символіки. Г.Юра був ближчим не до західноєвропейської, а української ментальності - емоційної, сентиментальної і конкретної. Тому його мистецтво близьке до театру корифеїв, традицію якого він утвердив у нових політичних умовах. По суті, це було мистецтво українського села, а Україна в 20-ті роки залишалася селянською. Тому позиція театру Івана Франка була близькою і зрозумілою пересічному глядачеві. Завдяки прекрасному мистецькому складу

(сюди в різні роки входили А.Бучма, Н.Ужвій, Ю. Шумський) театр здобув велику популярність.

«Молодий театр» - «Кийдрамте» - «Березіль» - такий ланцюжок розвитку мистецького антиподу театру ім. І.Франка - експериментального театру Леся Курбаса. Лесь Курбас народився на території сучасної Тернопільщини, навчався у Львівському, а згодом Віденському університетах. У Відні вивчав філософію, відвідував драматичний відділ консерваторії.

Початком режисерської роботи на батьківщині стала серія вистав під назвою «Театральні вечори» у Тернополі. У 1915 р. Курбас переїжджає до Києва, де стає актором театру М.Садовського, а вже у вересні 1917 р. організовує «Молодий театр». За короткий час Курбас поставив більше 15 п'єс українських і зарубіжних авторів. Проте найповніше талант режисера виявився у творчому об'єднанні «Березіль», створеному в 1922 р. За чотири роки (до переїзду в Харків у 1926 р.) «Березіль» Л.Курбаса став зразком експресіоністичного театру, класичність якого визнали в Європі. У Харкові мистецьке об'єднання «Березіль» реорганізувалося в театр, який на той час стає центральним в Україні. Саме в Харкові перетинаються життєві й творчі шляхи Л.Курбаса та М.Куліша. Співпраця талановитих митців стала новим етапом розвитку театру.

Заслуга Л.Курбаса в тому, що він європеїзував український театр, який до того був національно-етнографічним, побутовим; створив експериментальний театр українського модернізму. Театр Курбаса - це театр дії, який спирався на активну позицію глядача. Мистецтво, за Курбасом, повинне вдаватися до образного перевтілення. Велику роль режисер відводив умовності в постановці п'єс. Замість звичних декорацій використовував, наприклад, двоярусні станки, які могли підлягати реконструкції прямо на сцені. Актори зверталися безпосередньо до глядачів і йшли до них у залу. Та найголовнішим було те, що Курбасові вдалося синтезувати глибокі національні традиції з найновішими формами. Його вчення випередило час і збіглося з науковими досягненнями сучасної філософії і психології.

Драматургом-новатором був Микола Куліш, «талант світового масштабу. В сучасній йому драматургії він не мав собі рівних» **(Ю.Смолич)**.

Творець необарокової драми, корені якої сягають традицій Шекспіра і Лопе де Вега, вертепної драми, прожив коротке, але яскраве життя. За десять років активної драматургічної діяльності він створив десять п'єс, кожна з яких можна назвати шедевром.

2. Дитинство і навчання в Олешках.

Назвали Куліша на честь Святого Миколая, тому що народився майбутній драматург у переддень одного з найулюбленіших свят дівчорі - 18 грудня 1892 р. в с. Чаплинка на Херсонщині в бідній селянській родині.

Проте від дитинства в нього залишилися суперечливі і гіркі враження та почуття. Антоніна Куліш, дружина митця, у своїх мемуарах детально виклала один із драматичних моментів його дитячих літ, записаний зі слів письменника, що засвідчує, що мати його неодноразово біла за брехню та інші провини.

Свої враження від дитинства загалом Микола Куліш лаконічно узагальнив у відомій автобіографії, написаній 1921 року російською мовою.

“ Початок мого дитинства - самотність у хаті й схильність до блукання. Базар вабив мене недогризками, ярмарок – каруселями, церква – процесіями та хоромим співом; весілля своїми обрядами і музикою; похорони – поминанням й бубликами, та ще й те, що на похоронах мене не били ” .

Із п'яти років хлопчик почав працювати у наймах. А з 9 років - Микола Куліш навчався у церковно-парафіальній чотирикласній школі, де він проявив себе як здібний учень з надзвичайно гарною пам'яттю. Чаплинські інтелігенти (особливо енергійний шкільний вчитель Володимир Пилипович Губенко, який довго переконував батьків Миколи Куліша, що їхній син дуже здібний) вирішили допомогти обдарованому хлопцеві і зібрали кошти — близько 100 карбованців — щоб він міг продовжувати освіту в міському училищі повітового містечка Олешки.

«У школі він так швидко, як ні один з його товаришів, розумів усе, чого вчителька їх навчала. Коли у другому класі йому нічого було робити поміж однолітками - читав і писав він краще четвертогрупників - його перевели до третьої групи. За час навчання перечитав усі книжки зі шкільної бібліотеки. Учителі, побачивши, як дитина прагне науки, допомогли йому виїхати до міста, до школи другого ступеня (так називалася в той час міська школа, де навчали більше математики, географії, фізики, історії)».

Мати Миколи Куліша померла досить рано – 1906 року. Батько починає часто випивати, згодом одружується і слабкі сімейні зв'язки між батьком та сином поволі обриваються.

Коли закінчилися гроші, Микола позбувся даху над головою і шматка хліба. На щастя, хлопчика прийняли до сирітського притулку й він зміг і далі

продовжувати навчання. Та в цьому притулку завідуючою була ” стара карга ”. Вона знущалася з хлопчика, а він не міг і не бажав терпіти.

Спрага знань повела Миколу у п’ятикласну приватну чоловічу гімназію, де він захопився музикою, літературою, створив драматичний гурток з ровесників і сам для нього писав репертуар. А крім цього, читав однокласникам сатиричні вірші і редагував усі стінгазети та рукописні журнали чи альманахи, які виходили в цьому навчальному закладі, малював карикатури.

Коли гімназію закрили, здав екстерном гімназійний курс та поїхав на Кавказ. Юнак мріяв поступити до вищого навчального закладу, і в 1914 р. Куліш вступає на історико-філологічний факультет Одеського університету. Оселяється на квартирі родини Невеллів, свого гімназійного приятеля, де й познайомився зі своєю майбутньою дружиною Антоніною Невелль. Але Перша світова війна перекреслила всі плани.

В Олешках юнак почав писати: спочатку вірші, фейлетони, епіграми, гострі статті, сатиричні поеми, які розміщав в учнівських часописах «Наша жизнь», «Колочка», «Стрела», «Веселое язычество». За часів навчання в Олешківському міському училищі Куліш створив учнівський драмгурток, в якому був і режисером, і актором, і драматургом.

Саме в Олешках Куліш і знайомиться з відомим письменником і перекладачем Іваном Дніпровським, який згодом написав багато спогадів про Куліша. Їхню дружбу розірве Іванова смерть від туберкульозу у грудні 1934 р. Проте починається Перша світова війна, і Куліш іде на фронт.

3. Перша світова війна. Період громадянської війни та Української революції.

У серпні 1914 року М.Куліша мобілізували до війська. В армії несподівано для себе Микола Куліш робить військову кар'єру. Спочатку він служив рядовим у запасному батальйоні і перед відправкою на фронт захотів побачити свою наречену Антоніну, яка була вчителькою у селі за 72 версти від казарми. Тому він самочинно залишив казарму, через що отримав покарання від полковника, хоча й не дуже суворе.

Потім Куліша відправили до Одеської школи прапорщиків, після закінчення якої він вирушає на фронт. У 1915–1917 роках проводить на передовій. І тут продовжує писати твори. Здебільшого це були вірші й невеличкі драматичні сцени. Деякі його поезії друкувалися в армійській газеті, а одноактні п'єси розігрували солдати.

Перша світова війна погано відбилася на здоров'ї Миколи Куліша: у нього два поранення, контузія, посилення критичних настроїв. У 1917 році, вже будучи офіцером, Микола Куліш під час **Лютневої революції** стає на її бік, пов'язуючи з цим свої надії на побудову гуманістичного і справедливого суспільства.

З початку 1918 — голова Олешківської ради робітничих і селянських депутатів. Куліш формує в Херсоні Перший український Дніпровський Полк. За **гетьманського правління П. Скоропадського** Миколу Куліша було ув'язнено на 5 місяців.

1919 р. був нелегким: Куліш хворіє тифом, потрапляє під розстріл денікінців, відступає разом із червоною армією. В Олешках застає радянську владу.

1921 р. стає свідком страшного голоду в степовій Україні. Враження лягли в основу п'єси «97», яка мала згодом величезний успіх. ***«"97" виставлялася на харківській сцені безліч разів, і на 50-ту, ювілейну, виставу Миколу запросили приїхати... Микола вперше бачив свою п'єсу на сцені. Він сидів у ложі, його фотографували з усіх боків. Після третього акту режисер проголосив зі сцени, що автор п'єси - в залі. Зірвалися оплески і не вгавали, а Миколу, який не хотів іти на сцену, артисти винесли на руках».***

4. Кулішеве кохання

Антоніна (Тося), донька Невеллів, 1915 р. стане дружиною Куліша. У цьому шлюбі народяться Ольга, чия гра на фортепіано надихнула батька на написання «Патетичної сонати», і син Володимир. Микола Куліш, як і його дружина, був музикальним, умів грати на скрипці, мандалині й геліконі, більше того, він разом із членами родини Невеллів організував невеличкий сімейний оркестр.

Після війни переїжджає до Одеси. Тут виникає любовний трикутник. Куліш боляче переживає цю історію: хоча жінка й опікується вихованням дітей, облаштуванням побуту, проте душа чоловіка прагне бачити перед собою передусім Музу, яку Куліш зустрів в міщанській Одесі навесні 1924 р. під іменем Ладушка, або Олімпіада Костянтинівна Корнеєва (за чоловіком Маслової), яка працювала директоркою дитячого садка.

Вона бачила в Кулішеві насамперед поета, якому бракувало душевної підтримки, романтичної мрії. Це було кохання, сповнене чар весни й південного аромату. Микола Куліш не зміг розірвати з родиною, але до останньої його п'єси лунатиме мотив поетичного, нездійсненого кохання-туги. Стосунки поступово обриваються...

5. Перебування в Одесі, Зінов'євську і Харкові.

1922 р. Куліш переїжджає в Одесу. Працює інспектором Народної освіти в Олешківському повіті, редагує газету «Червоний Шлях» у Зінов'євську (тепер [Кіровоград](#)). У цей період він складає першу українську абетку для дорослих — «Первинка», в якій автор використав твори класичної української літератури, а також деякі власні.

Відкриває українські школи, забезпечує їх кадрами. Організуючи школи, дбаючи за учнів та вчителів, Микола Куліш багато подорожує південною Україною. Під час голоду 1921–1922 років Куліш усяко намагався допомогти учням. Вступив у Комуністичної партії більшовиків України, за свідченням дружини, насильно.

Роки перебування в Одесі (1923-1925) – це роки безупинної боротьби між ретельним виконанням службових обов'язків, адже працював інспектором Одеської обласної народної освіти, і бажанням творити. Куліш міг писати лише тоді, коли було ідеально прибрано, підлогу вимито, а до його стола взагалі ніхто не мав права підходити, оскільки всі речі там лежали на раз і назавжди встановленому місці.

У 1924 написав п'єсу “ 97 ”, у якій розповів про голод 1921-1922 р. на Херсонщині. Постановки цього твору на харківській сцені принесли Кулішу загальне визнання. За один тільки сезон у Харкові її поставили більше п'ятидесяти разів, чого не спостерігалося стосовно жодного драматичного твору.

У 1925 р. переведений до Харкова як шкільний інспектор. Тут він поринає в літературну роботу. Драматургові здавалося, що тут йому створять усі умови для творчості.

«У Харкові він познайомився з Хвильовим особисто... Вони дуже здружилися і організували ВАПЛІТЕ. Миколу обрали президентом ВАПЛІТЕ. Тоді у нашу скромну квартиру заходили найвизначніші письменники.

Не було такої п'єси, якої б Микола не прочитував друзям-письменникам, особливо таким, як М.Хвильовий, Ю.Яновський, І.Дніпровський, М.Яловий і обов'язково Лесь Курбас. Микола дуже прислухався до зауваг своїх друзів. Часто виправляв, додавав або скреслював, як йому радили».

Переїзд до Харкова і знайомство та дружба Куліша із Хвильовим, Тичиною, Остапом Вишнею, Яновським, Лесем Курбасом та його театром “Березіль” вчинили справжню революцію у творчості Куліша. Але ейфорія перших днів і великі сподівання на розвій творчості швидко зникли, коли Микола Гурович глибше познайомився з темною стороною харківського мистецького і навколо

літературного життя. Він писав: *”Дрібниці, політиканство, заздрість, конкуренція, плітки, фальш і старість, старість, одягнена у мундир чиновний, - ось літературне поле. Є окремі гарні працівники, та вони мудро заховані у мушлі свого мислення і творчості ”*.

З Хвильовим та Вишнею Куліш їздив на полювання качок, але сам не був мисливцем. Щоб не повертатися без пташатини, купував її на ринку. Мабуть, це з його поведінки скопіював Остап Вишня подібний випадок у своїх ” Мисливських усмішках ”.

6. Курбас і Куліш. «Курбасе. Курбасе! Чи правильно ми жили, чи правильно мислили?»

Леся Курбас народився на території сучасної Тернопільщини, навчався у Львівському, а згодом Віденському університетах. У Відні вивчав філософію, відвідував драматичний відділ консерваторії.

Початком режисерської роботи на батьківщині стала серія вистав під назвою «Театральні вечори» у Тернополі. У 1915 р. Курбас переїжджає до Києва, де стає актором театру М.Садовського, а вже у вересні 1917 р. організовує «Молодий театр».

За короткий час Курбас поставив більше 15 п'єс українських і зарубіжних авторів. Проте найповніше талант режисера виявився у творчому об'єднанні «Березіль», створеному в 1922 р. За чотири роки (до переїзду в Харків у 1926 р.) «Березіль» Л.Курбаса став зразком експресіоністичного театру, класичність якого визнали в Європі. У Харкові мистецьке об'єднання «Березіль» реорганізувалося в театр, який на той час стає центральним в Україні. Саме в Харкові перетинаються життєві й творчі шляхи Л.Курбаса та М.Куліша. Співпраця талановитих митців стала новим етапом розвитку театру.

Микола Куліш вважав Леся Курбаса видатним режисером і мислителем, цінував як аналітика мистецтва і літератури і як одного з теоретиків української культури. Курбас для Куліша був митцем, який не просто давав сценічне життя його творам, а робив це надзвичайно талановито. Леся Курбас вважав Миколу Куліша провідним українським драматургом, був одним із найглибших аналітиків його творчості.

Дружба між Кулішем і Курбасем тривала 8 років — аж до смерті і мала великий вплив на становлення українського театру в першій половині 20 століття. Через те, що Леся Курбас дуже шанував Куліша, його п'єси ставилися у театрі “ Березіль “ найчастіше. Про Курбаса говорили, що він міг поставити навіть таблицю множення. Безпосередньо Леся Курбас поставив п'єси ” Народний Малахій ”, ” Мина Мазайло ”, “ Маклена Граса ”, за його підтримки

ставили п'єси «Комуни в степах» і «97». Якби не заборони, у цьому театрі також було би поставлено інші комедії — це було в намірах театру «Березіль».

Літературний диспут 1925-1928 рр. був важливою подією. В лице партійним емісарам Москви Курбас, Хвильовий і Куліш заявили, що справжній мистець ні перед якою силою не поступиться своїм мистецьким суверенітетом. Куліш запекло боронив Курбаса, назвавши його геніальним режисером. Він осудив радянських письменників, що вони задля кар'єри і власної безпеки бояться чіпати національну проблему. Найкращі твори Куліша назавжди були заборонені. Вони не скорилися владі і за це були суворо покарані.

Лесь Курбас вважав Миколу Куліша провідним українським драматургом і неодноразово говорив про це у численних виступах, диспутах, статтях. Курбас був також одним із найретельніших аналітиків творчості Куліша. Відзначаючи особливість драматичної манери, режисер акцентував увагу на тому, що вона «романтична в реалістичному».

Куліша різко засудили за п'єсу «Комуна в степах» та виключили з партії, у Березолі зняли з постановки всі його вистави Куліша та найгірше те, що і Курбас змушений був кинути театр та переїхати до Москви. Обидва вони не змогли протистояти системі і не змогли нічого зробити. Та хоча би не зрадили своїм ідеалам та одне одному.

Увесь смисл у вірі, і добре, коли людина вірить.

7. Вирок. Соловки. Табір Сандормох.

Восени 1933 року Кулішеві з Курбасом ще вдалося поставити у “Березолі” ”Маклену Грасу”. Ця п'єса виявилася останньою Кулішевою художньою річчю, яку побачила публіка. Та правляча верхівка прекрасно збагнула підтекст драми, те, що твір не про Польщу, а про Україну, що демонським грачем у ній виступає компартія. Після сьомої вистави п'єсу заборонили, а “Березіль” ліквідували.

Зі спогадів Антоніни:

1 грудня 1934 року радіо оповістило про вбивство Кірова в Ленінграді. Тієї ж ночі в будинкові "Слово" заарештували Остапа Вишню, Г.Епіка, О.Слісаренка, В.Підмогильного, В.Поліщука, М.Вороного. ..і ще багатьох інших. Вранці повідомили телеграфічно, ...що в санаторії в Ялті помер Іван Дніпровський... Микола пішов клопотати, щоб тіло Дніпровського привезли до Харкова й тут поховали... Пішов - і більше не повернувся мій Микола до хати!.. Підійшли два енкаведисти на Сумській вулиці і запитали:

- *Куліш?*
- *Так.*

І взяли його з собою.

...Через деякий час Микола написав мені з Києва... 24-го квітня я добилася побачення з ним...

Укінці, на прощання... Микола сказав:

- Скажи... що тут не тортують, не мучать. Це все брехня...

І глянув мені в очі, я зрозуміла його слова, зрозуміла, що його допитували, мучили, що кожне слово його тут вимучене. Про це говорив увесь його вигляд.

...Зразу ж після мого повернення з Києва нас викинули на вулицю, і ми пробули чотири дні під парканом "Слова". Ніхто не наважувався прийняти нас на ніч, знайомі обходили нас здалеку другим боком вулиці. Дітям забороняли вчитися, а мені не давали ніде працювати - боялися.

5 травня 1935 року Миколу вивезли на заслання. Пізніше прийшов коротенький лист з Медвежої гори, а ще пізніше з Біломорського каналу, де Микола тяжко працював. Після того я почала діставати листи з Соловків, хоч і дуже рідко, бо листи або пропадали, або НКВС не відсило їх зовсім. Все ж я знала, що Микола ще живий. 1937 року дістала я від Миколи останній лист, датований 15-м червня, а після цього не мала нічого. Останній пакунок повернувся з написом: "Повертається назад, бо адреса немає"».

3 грудня 1934 року, після похорону свого друга Івана Дніпровського, Миколу Куліша було заарештовано органами НКВС і звинувачено в приналежності до терористичної організації. Під час судового процесу в "Справі боротьбистів" у березні 1935 Куліша засуджено до 10 років Соловецьких таборів із конфіскацією майна, і камера-одиначка йому були гарантована. На Соловках утримувався в суворій ізоляції. Його вивезли етапом десь на переломі 1937 — 38 року. На всі запити Кулішевої дружини відповідні вищі установи в Москві відповідали — "не знаємо".

Миколу Куліша, як і Курбаса, Підмогильного, Зерова, було розстріляно в листопаді 1937 р за постановою особливої трійки НКВС по Ленінградській області від 9 жовтня 1937 р. Усього вихідців з України було 240 із 1111 осіб, розстріляних в урочищі Сандормох на честь 20-ї річниці жовтневої революції. Всі вони, як і колись, знову були разом... Реабілітований посмертно 4 серпня 1956 за відсутністю складу злочину.

8. Творчість. У кіно. Вселюдські, «вічні» мотиви та проблеми у п'єсах.

«БЕЗ БРЕХНІ І ФАЛЬШІ»

Микола Куліш займався літературною діяльністю майже все своє життя — 30 років із 45. Драматург писав навіть тоді, коли перебував на Соловках, в ув'язненні. За 1923 — 1934 роки Микола Куліш створив близько 15 п'єс. Проте тексти першого («**На рыбной ловле**») та останнього («**Такі**») твору були вилучені у письменника під час арешту, і тому вважаються втраченими.

Загалом у літературному розвитку Миколи Куліша містечко Олешки посідає особливе місце, адже тут він починає писати. Перші його твори — це сатиричні вірші, фейлетони, епіграми, що з'являються на сторінках учнівських рукописних журналів «Наша жизнь», «Колючка», «Стрела», «Веселое язычество», ініціатором і редактором яких він сам і був. Інші, недруковані твори поширювалися у списках серед підлітків та молоді і згодом мали значний вплив на них.

Початком активної драматургічної діяльності Куліша можна вважати 1924 р., коли він написав п'єсу «97». Хоча твір не був новаторським, вразила сила таланту письменника у змалюванні страшного голоду 1921 р. Висновок після прочитання п'єси напрошувався сам: державна політика щодо українського села несе горе, призводить до трагедії. Торжествує комуна, яка поставила селянина на коліна, силою зламала його.

Соціально-психологічна драма «Зона» засвідчила приход нового типу Кулішевих героїв - інтелектуально сформованих особистостей. Крім цього, в інших п'єсах письменник продемонстрував свій комедійний талант.

Куліш розвивав інтелектуально-психологічні традиції драматургії Винниченка, характери у його творах такі ж трагедійні, як у Шекспіра, гротескні й епатажні, як у Мольєра. М.Куліш збагатив жанрову палітру української драматургії. Він розвивав жанри соціально-побутової драми («97», «Комуна в степах»), побутової комедії («Отак загинув Гуска»), психологічної драми («Зона», «Закут»), гротескної сатиричної комедії («Хулій Хурина»), соціальної комедії («Мина Мазайло»), соціально-метафоричної драми («Маклена Граса») тощо.

1927р. - завершена п'єса «Народний Малахій», 31 березня 1928 р. поставлена Курбасом. Вистава мала великий успіх, викликала дискусію. Офіційна критика була нищівною. Згодом твір заборонили. «Народним Малахієм» Куліш сказав про те, що не наважувалися сказати інші: про заміну старої релігії новою, соціалістичною, де Єрусалимом є Москва, а Богом Ленін.

Перші п'єси «97» (1924), «Комуна в степах» (1925) переважно реалістично-побутового характеру; комедія-фарс «Хулій Хурина» (1926) має експресіоністичні риси; «Зона» (1926) — гостра сатира на партійних кар'єристів, комедія «Отак загинув Гуска» (1925) має елементи символізму.

Творчою вершиною стали п'єси «**Народний Малахій**» (1927), «**Мина Мазайло**» (1929). Тема цих п'єс — облудність ідеалів комуністичної революції, національне пристосуванство і фальш міщанського середовища. «**Патетична соната**» (1929) показує боротьбу трьох сил — комуністичної, білогвардійської і національно-патріотичної у 1917-18 рр. У п'єсі використано засоби тогочасної експериментальної драми у поєднанні з традиційним українським театром (вертеп).

У 1930-х рр. Куліш написав п'єси «**Маклена Граса**» (1933), «**Прощай, село**» (1933), «**Поворот Марка**» (1934), «**Вічний бунт**» та ін. Твори Куліша гостро критикувала офіційна критика. Більшість його творів були поставлені на сцені театру «**Березіль**» [Леся Курбаса](#).

Зі спогадів Антоніни:

«Били мого Миколу й нищили, примушуючи співати на їхній лад, але він був упертий і сильний волею: не здавався й не кався, а продовжував писати. Коли вже почався голод в Україні, Микола поїхав, щоб самому побачити, що діється. Через два тижні повернувся до Харкова і був такий сумний та пригнічений, що я налякалася.

- Уяви собі - по дорогах лежать пухлі й мертві люди... Навіть псів по селах не стало. І ця Україна цвіте, збіжжя красується на полях? Так нема кому його сіяти і збирати! Багатюща країна, земля - як золото, трудолюбивий і здібний народ, що з ним зробили?! - Микола плакав, стогнав і захворів. Коли він зривався і кричав, я його заспокоювала, а він відповідав:

- Про це не лише писати треба, а кричати, бити у дзвони на сполох!

За творами письменника знято телефільми: «Закут», «Мина Мазайло», «Народний Малахій». Йому присвячено стрічки: «Микола Куліш» (1970), «Микола Куліш» (1991), документальні кінокартини «Пастка», «Тягар мовчання» (1991).

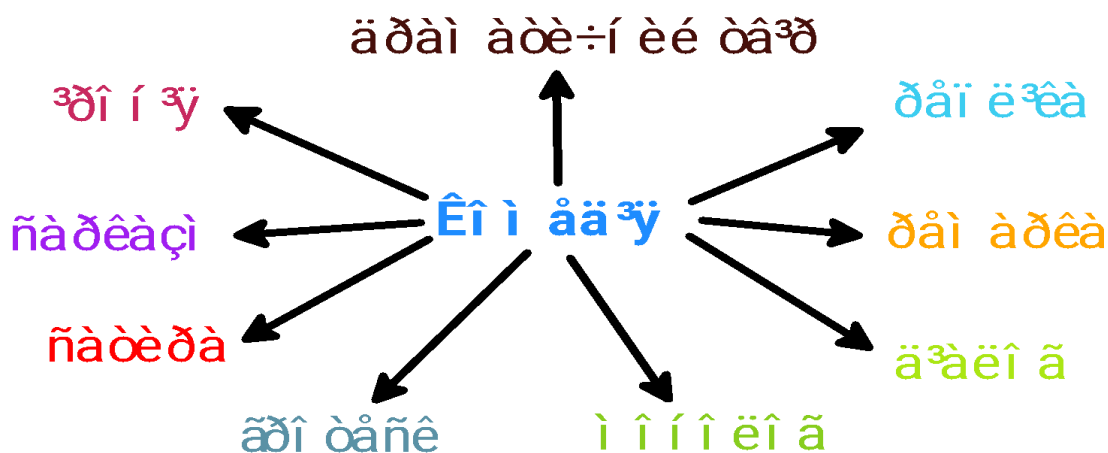
Практичний блок

Немає, мабуть, в українській літературі твору, який викликав би більше суперечок і абсолютно протилежних відгуків, як «Мина Мазайло». На театральному диспуті 1929 року М.Хвильовий доводив, що «тільки епохальні п'єси можуть викликати таку велику дискусію і що тільки обмежені люди не розуміють, що саме такі п'єси і роблять в театрі епоху».

1. «Мозкова атака»

Вправа з розширенням семантичного поля асоціацій («Ялинка»).

- Які асоціації у вас виникають до слова «комедія»?
Складіть асоціативний ряд до цього слова.

Комедія (грец. komodia, від komos — весела процесія і ode — пісня) — драматичний твір, у якому засобами гумору та сатири викриваються негативні суспільні та побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності чи людині.

Через тридцять років після написання М. Кулішем «Мини Мазайла» літературознавець Ю. Лавріненко висловить думку: ««Мина Мазайло» — класичний зразок політичної комедії «дискусійного» жанру. Діалоги, репліки діють (як каже одна Кулішева ремарка в п'єсі), «мов шаблі». Багатство специфікованої за персонажами мови надзвичайне. Багатогранне Кулішеве слово раз у раз розривається, мов бомба, зрушуючи дію на сцені і регіт в залі. Персонажі схоплені в таких найсуттєвіших і оголених їх рисах, що цілий ряд типів остався в пам'яті глядача, немов маски старого вертепного українського театру... Як завше, Куліш виявив тут себе також майстром гротеску і пародії (напр., пародія на радянський тип дискусії в третій дії п'єси)».

На сьогоднішньому уроці ми теж поміркуємо, посміємося над невмирущими типами комедії М. Куліша, подивуємося майстерності автора в їх творенні.

2. «Засоби зображення комічного»

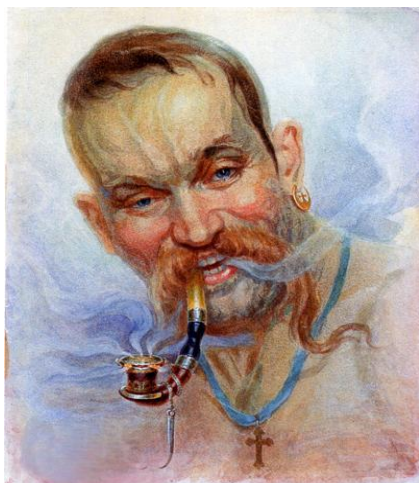
П'єса посідає особливе місце в розвитку драматургічного таланту М.Куліша, вона стала вершиною його комедіографії і його літературної слави.

Вирізняється оригінальним сюжетом, у якому переплетено культурно-соціальний та родинно-інтимний аспекти, яскравими характерами (Мина Мазайло, Мокій, Уля Розсохіна, Баронова-Козино, тьотя Мотя, дядько Тарас), насичена дотепними, пародійними, карикатурними, фарсовими

сценами. У творі активно використано широкий спектр живої колоритної мови, що рельєфно відбиває специфіку духовних та національних цінностей основних персонажів. Комедія характеризується широкою палітрою інтонацій та мелодійних візерунків - веселих, ніжних, мажорних, романтичних, елегійних, сумних, трагікомедійних і навіть фантасмагорійних.

Микола Гурович Куліш обрав для свого твору жанр комедії.

1. Як козаки придумували своїм побратимам прізвиська чи прізвища?

«Так запорожці – матері їх ковінька, нехай здорові будуть! – таке прізвище приложили. Не знаю, як і неньці сказати: Кобзою прозвали, от що! Вже були почали Підковою звать, бач, підкови розгинаю, а тут мені на лихо нечиста сила кобзаря принесла; співав, собачий син, співав, та й поклав кобзу, а я не доглядився, де вона, сів на неї та й потрощив диявольську личину; от мене й прозвали Кобзою. Отаке, бач, прилучилось. Не журись, козаче, не прізвище прославляє чоловіка, а чоловік – прізвище...» (Уривок із роману О.Стороженка «Марко Безсмертний»).

2. З'ясувати, як утворилися козацькі прізвища: Непийвода, Затулівітер, Вирвизуб, Неїжхліб, Дармограй.

а) Історична довідка. У житті буває, що зустрічаються прізвища, які ображають гідність їх носіїв. У такому випадку закон передбачав і передбачає право на його заміну. Коли М.Куліш писав драму «Мина Мазайло», то зайшов до РАГСу, щоб пересвідчитися, як саме можна поміняти прізвище, адже знав, що за царизму це зробити було не просто: право на зміну прізвища мали тільки дворяни і документ підписував сам цар, який уважно до цього ставився. Розповідають курйозний випадок, коли молода сім'я дворян, в якій у чоловіка було німецьке прізвище Зас, а у дружини – російське Ранцева, попросила дозволу носити подвійне прізвище. Імператор збагнув неблагозвучність поєднань прізвищ і дозволив варіант «Ранцева-Зас», чим врятував носіїв прізвища від ганьби.

б) Жанр твору. «Мина Мазайло» – не «філологічний водевіль», а сатирична комедія. Микола Куліш був закоханий у красу і виразність рідної мови, слово – ніби покладене на долоню – мінилося перед ним і сяяло веселкою, чуйне вухо драматурга сприймало найтонші звукові нюанси слова, і найбуденніше, воно звучало поезією слова або, навпаки, соковитим ляпасом. У зв'язку з цим знаходиться і типологія образів, кожен із яких є конкретною особою, яка має символічне узагальнення.

в) Особливості п'єси:

- Драму не можна перекласти іншою мовою, оскільки при перекладі втрачається обігрування українських та російських слів.
- У творі немає позитивних персонажів. Дядько Тарас половинчастий у своїх думках і вчинках, надто легко здає свої позиції. Мокія рідна мова цікавить лише з фахової точки зору.
- Прізвище Мазайло не є ганебним, хоча й містить суфікс згрубілості, але носій таких тонкощів не розуміє. Мина все-таки зробив непогану кар'єру, має сім'ю і живе в достатку.
- У п'єсі «Мина Мазайло» є натяки на облудність скороминучої радянської українізації: «І тобі, Мокію, раджу не вірити українізації. Серцем відчуваю, що українізація – це спосіб зробити з мене провінціала... а вся велетенська країна перетвориться на суцільну тюрму чи концтабір, бо тільки в цих закладах немає імен та прізвищ...»
- Тільки в художньому творі Мина може зазнати фіаско, бо більшовики насправді підтримували перевертнів, уміло використовували їх для боротьби зі справжніми патріотами тієї ж нації, до якої вони належали.

3. Робота з текстом твору «Мина Мазайло». Зміст твору. Перейти за посиланням <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=oTp-GnhACvo>

1. Яким перед нами постає Мина Мазайло? Чи поділяєте ви думку головного героя, що всі його життєві негаразди через прізвище? Доведіть.
2. Наскільки, на вашу думку, Мокій чужий націоналізму та далекий від інтернаціонального пафосу комсомольців? Обґрунтуйте. Що захоплює і чарує у ньому Улю?
3. Для чого М.Куліш уводить у драму епізод з телеграмою? Чи дає цей епізод хоч схематичне уявлення про тьотю Мотю?

4. Якою постає Мазайлиха з перших сторінок п'єси ?
5. Доведіть, що в образі дядька Тараса прослідковуються риси невинного романтика, який живе минулим, а не сьогоденням, котре вимагає активної позиції й відсутності віками нав'язаного страху.
6. Чим відрізняється Уля Розсоха від інших жіночих образів?
7. Яке ваше враження від Рини? Чи подобається вам її ім'я? Чому? Утворіть пестливе. Чи можна вважати батьків, які вибрали саме таке ім'я для доньки, інтелектуалами?

4. Складання інформаційного грона до образів комедії «Мина Мазайло».

5. Дослідницька робота. Заповнити таблицю.

Проблема батьків і дітей	Мовна проблема	Проблема вміння	Засоби комічного
--------------------------	----------------	-----------------	------------------

		ВІДСТОЮВАТИ СВОЮ ДУМКУ	

6. Обговорення засобів сатиричного викриття бездуховності обивателів, які зрікаються своєї мови.

Домашнє завдання

1. Опрацювати сторінки підручника Українська література О. Авраменка, 11 клас (с. 114- 131) за планом до теми заняття.
2. Прочитати та скласти тези про розвиток національного театру і драматургії (с. 115 - 117), про життєвий і творчий шлях М. Куліша (с. 117-124). Прочитати комедію «Мина Мазайло»
3. Законспектувати визначення термінів *сатирична комедія*. (с. 121).
4. Виконати тести, дати письмові відповіді на питання підручника (с. 125-126).
5. Скласти цитатну характеристику до образів твору; написати розгорнуту відповідь «Актуальність п'єси Миколи Куліша «Мина Мазайло».
6. Скласти стисле усне висловлювання на тему: «Художнє втілення проблеми українізації у комедії М.Куліша «Мина Мазайло».